

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ТИПОЛОГІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Поліщук Людмила Петрівна

К.п.н., доцент кафедри англійської філології та перекладу
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Пушкар Тетяна Миколаївна

К.п.н., доцент кафедри англійської філології та перекладу
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Основою будь-якого перекладу є оригінальний текст, який стає вихідною точкою для створення іншомовного твору. Головним завданням перекладача є досягнення адекватної еквівалентності, що означає точну передачу сенсу, змісту та стилістичних особливостей.

Ціль. Для перетворення вихідного тексту на максимально близький варіант перекладу використовуються різні маніпуляції. У роботі ми розглянемо суть і концепцію перекладацьких трансформацій.

Матеріали та методи. За сучасною теорією, перекладацькі трансформації представляють собою набір операцій, спрямованих на адаптацію тексту оригіналу. Для цього треба здійснювати ряд міжмовних перетворень, що набули статусу ключових прийомів у сучасній перекладацькій практиці. Як відзначає В. В. Коптілов «перекладацькі трансформації – це численні та якісно різноманітні перетворення, які здійснюються задля досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності») перекладу всупереч розбіжностям у формальних та семантичних системах двох мов» [2].

Він також виділяє 4 типи елементарних трансформацій, наголошуючи, що розподіл досить умовний і у великій кількості ситуацій кілька видів трансформацій можуть застосовуватися одночасно.

Види перекладацьких трансформацій:

- перестановки;
- заміни;

- додавання;
- опущення.

Результати та обговорення. Зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу називається перестановкою. Іншими словами, найчастішим випадком, що ілюструє це поняття, можна назвати перестановку порядку слів і словосполучень у структурі речення. Сучасних школярів часто вчать на уроках англійської перекладати англійські речення з кінця. Це вважається спрощеним прикладом перестановки, інверсією. Також зустрічається перестановка слова з одного речення в інше, перестановка окремих речень місцями.

Частіше перекладачі при трансформації користуються заміною. Замінюються граматичні та лексичні одиниці. Більш того, можна замінювати цілі конструкції (комплексні лексико-граматичні заміни). Заміна ділиться у свою чергу на варіанти [1]:

- заміни форм слова;
- заміни частин мови;
- заміни членів речення.

Синтаксичні заміни (зміна форми речення, просте на складне, сполучниковий зв'язок на безсполучниковий і т. д.)

Лексичні заміни (звуження значення, заміна його розширеним варіантом, заміна слідства причиною та навпаки:

- антонімічний переклад;
- компенсація.

Додавання – це найчастіше виправлення тієї ситуації, коли опущений логічно зрозумілий читачеві оригіналу елемент у тексті, або коли виникає необхідність зміни синтаксичного ладу речення у перекладі для полегшення сприйняття читачем.

Опущення - протилежний додаванню прийом, коли непотрібні слова викидаються або опускаються при перекладі.

Трансформації – це засоби перекладу, які зазвичай використовують у комплексі. Перестановку комбінують зі заміною, синтаксичну заміну можуть

поєднувати із додаванням.

Для кращого розуміння поняття «перекладацька трансформація» варто звернутись до розгляду трансформаційної моделі перекладу.

Трансформаційна модель перекладу ґрунтується на трансформаційній граматиці Н. Хомського. Трансформаційна граMATика вивчає утворення синтаксичних структур із спільними лексемами і основними логіко-синтаксичними зв'язками. Відповідно, всі синтаксичні структури можна об'єднати до обмеженого числа елементарних (ядерних) структур, в яких найбільше простежуються логіко-синтаксичні відношення. За певними правилами перетворення з ядерних структур отримують поверхневі структури. Розглянемо приклад англійського речення *John hit Bill*, з якого можна утворити велику кількість трансформацій [4]:

Bill was hit by John.

John's hitting Bill.

Bill's being hit by John.

The hitting of Bill by John.

Перекладацький процес, керуючись трансформаційною теорією перекладу, здійснюється в три етапи. Першим є етап аналізу. Конструкції оригіналу (поверхневі) перетворюються в ядерні структури в межах мови оригіналу. Наступний етап - перенесення. На цьому етапі відбувається заміна ядерної структури мов оригіналу на відповідну їй ядерну структуру мови перекладу. Останній етап синтезу або реконструювання. Здійснюється завдяки адаптації ядерної структури іноземної мови в поверхневу структуру тексту перекладу. Слід зазначити, що в кожній мові комплекс трансформацій може мати декілька еквівалентів перефразування, які відрізняються стилістично. На рівні реконструювання трансформація виконується з дотриманням стилістичних обмежень [3].

Діапазон використання перекладацьких трансформацій може бути різноманітним - з трансформацій, що призводять до порівняно невеликої різниці між текстом перекладу і текстом оригіналу, до парадоксального

перекладу, коли зовнішня несхожість вихідного і перекладного тексту така, що важко відразу розпізнати переклад у варіанті, запропонованому мовним посередником, і те, що переклад можна зрозуміти, лише вникнувши в його зміст. Перекладачеві варто володіти основними, найуживанішими видами перекладацьких трансформацій і вміти користуватися ними.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що перекладацькі трансформації є ключовим засобом досягнення еквівалентності між оригіналом та перекладом. Проте, незважаючи на численні дослідження, у сучасній лінгвістиці відсутня єдина класифікація методів трансформації. Це пояснюється тим, що різні дослідники виділяють різну кількість методів та підходять до проблеми з різних методологічних позицій. Перекладачу важливо знати основні типи трансформацій – перестановку, заміну, додавання та опущення – та вміти їх комплексно застосовувати для досягнення найкращого варіанту передачі змісту оригіналу.

REFERENCES:

1. Karaban V. I., Mace J. Translation from Ukrainian into English. - Vinnytsia: NOVA KNYHA, 2003. 608 p.
2. Koptilov V. V. Current issues of Ukrainian Fiction Translation. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu, 1971. 131 p.
3. Koptilov V. V. Theory and practice of translation. K. : Vyd-vo pry Kiyivskomu universyteti, 2001. 166 p.
4. Cherednychenko O. I. Ukrainian translation: from the past up to the present // Linguistic and conceptual world view: zb. nauk. pr. K.: VPTS “Kyiv University”, 2004. Issue. 15. P. 8.